

LBRIS

We know
books

Winston Churchill

Arhitectul rezistenței

LITERA
București

Cuprins

Un tânăr ambițios	7
Traversarea deșertului	25
La conducerea rezistenței	49
Drumul spre victorie	75
Un deznodământ și un început	97
Ultimele lupte	115
Cronologie	133

Un tânăr ambițios

- Te duci în armată?, am întrebat.
- Nu știu, poate, dar ceea ce știu sigur este că voi avea parte de aventuri minunate după ce voi pleca de aici.
- Deci vei intra în politică, ca tatăl tău?
- Nici eu nu știu, deși este mai mult decât probabil, pentru că, după cum bine știi, nu mi-e frică să vorbesc în public.
- Ei bine, se pare că nu ești foarte sigur în această privință...
- Poate, dar am o viziune minunată a unui loc în care mă voi regăsi. Visez la asta.
- Și unde anume este locul ăsta?, am vrut să știu.
- Văd că se vor produce mari schimbări în această lume acum pașnică: mari crize, lupte teribile, războaie cum nu ne putem imagina încă. Iar Londra va fi în pericol. Orașul va fi atacat, iar eu voi fi personaj important pentru apărarea sa.

– Ce vrei să spui?, am întrebat. Încă de pe vremea lui Napoleon am fost feriți de invazii.

– Văd dincolo de ce poți tu vedea. Văd viitorul. Această țară va fi supusă unui fel de invazie implacabilă. Prin ce mijloace, nu știu, dar voi comanda apărarea Londrei și voi salva orașul și Anglia de la dezastru.¹

Părea o discuție obișnuită, fără alt scop decât acela de a petrece o după-amiază de duminică. Cei doi adolescenți se aflau în casa directorului prestigioasei școli publice din Harrow, unde erau amândoi elevi interni. Școala fusese fondată în a doua jumătate a secolului al XVI-lea, iar în clădirile sale austere se puneau bazele educației clasice de care beneficiau viitoarele cadre ale celui mai mare imperiu văzut vreodată. Murland Evans, care ani mai târziu își va aminti într-o scrisoare conversația pe care o avușese cu destinatarul misivei și din care este extras aici un mic fragment, era curios să afle ce planuri avea tânărul cu ochi deschiși la culoare și păr arămiu pe nume Winston Leonard Spencer Churchill.

Se născuse cu 16 ani mai devreme, pe 30 noiembrie 1874, la parterul uriașului Palat Blenheim din Oxfordshire, un comitat englez renumit pentru că găzduiește cea mai veche și una dintre cele mai prestigioase universități din lumea anglofonă.² Impozanta clădire, „cel mai mare memorial de război construit vreodată”, era proprietatea

¹ Gilbert, M., *Churchill. The Power of Words*. Boston, 2012: Da Capo, p. 35.

² Plumb, J.H., „The Dominion of History”, în *Winston Churchill: Resolution, Defiance, Magnanimity, Good Will*. Columbia și Londra, 1996: Universitatea din Missouri, p. 65.

bunicului său. Fusese numită după o bătălie importantă purtată în plin Război de Succesiune Spaniol în 1704, în care John Churchill, primul dintr-o linie respectată, s-a distins conducând trupele spre o victorie care i-a adus recunoașterea ca erou național. Faima a fost moștenită de urmași, ducele și ducesa de Marlborough, una dintre cele mai cunoscute familii aristocratice din Regatul Unit până în ultimul sfert al secolului al XIX-lea.¹ „Mi-a dat impresia că mergeam pe urmele destinului și că întreaga mea viață nu fusese decât o pregătire pentru acel moment și acea provocare“, avea să spună Winston însuși zeci de ani mai târziu, referindu-se la invazia străină iminentă a țării sale, din mai 1940. Dar, în acea zi de iulie 1891, puțini s-ar fi gândit că tânărul scund – 1,69 metri, conform evidențelor de la academia militară, unde avea să intre la scurt timp după aceea – și cu o constituție mai firavă decât a majorității colegilor săi de clasă va ajunge atât de departe. Cu atât mai puțin propriul tată.

Lordul Randolph Churchill nu era doar fiul celui de-al șaptelea duce de Marlborough și un politician conservator desăvârșit, ci și membru al Parlamentului britanic de dinainte de nașterea lui Winston. Solicitățile funcției sale și, în special, cele ale carierei sale de membru al Camerei Comunelor – camera inferioară a Parlamentului britanic – i-au lăsat puțin timp să se ocupe de el.² Mult timp după aceea, când Churchill avea 50 de ani, avea să recunoască în fața propriului fiu: „Noi doi am vorbit fără

¹ Churchill, W.S., *La Segunda Guerra Mundial*, vol. I, Madrid: La Esfera de los Libros, p. 257.

² Jenkins, R. 2001. *Churchill. A Biography*. Londra: Macmillan, p. 10.

întrerupere mai mult decât am avut vreodată ocazia să vorbesc cu tatăl meu în toată viața lui“.

În mai multe rânduri, el a povestit despre relația complicată cu părinții săi, marcată de singurătate și de o nevoie constantă de atenție. Nu primea aproape nici o vizită din partea lor la Harrow.¹ „Vă rog, vă rog, vă rog, vă rog, vă implor să veniți să mă vedeți“, îi ruga pe amândoi într-o scrisoare cu doar câteva luni înainte de conversația cu prietenul său Evans. Aceasta nu a fost nici pe departe singura solicitare de atenție a tânărului Winston. În aproape fiecare scrisoare pe care le-a trimis-o în adolescența lui, el cerea afecțiune și dragoste. „Aș veni să te văd, dar am atât de multe de organizat pentru ceremoniile de la Ascot încât nu voi putea găsi timp“, i-a răspuns mama sa într-o ocazie. Abia când, la vârsta de 12 ani și aflându-se în internatul de la școala Hove, a suferit o pneumonie persistentă care l-a ținut la pat cu febră mai multe zile, a primit vizita părinților săi. Dacă nu ar fi fost insistența personalului școlii, alarmat de temperatura de peste 40 de grade care îl făcea pe tânăr să delireze, părinții săi nu l-ar fi vizitat.

Viața ocupată pe care o impunea poziția politică de frunte a tatălui său era egalată de viața mondenă nu mai puțin agitată a lui Jennie Churchill, lady Randolph, tipică pentru soția unui aristocrat și politician din epoca victoriană. Jennie – născută Jerome – era fiica unui bogat om de afaceri american care fusese o vreme acționar

¹ Churchill, R.S. 1969. *Winston S. Churchill*, vol. 1, partea 1. Londra: Heinemann, p. 227.

majoritar la *New York Times* și care deținea cai de curse și un teatru de operă. Lipsa de afecțiune și de atenție a lordului și a lui lady Randolph era agravată de reproșurile și de supărările pe care le adresau adesea fiului lor: „Tatăl tău este foarte supărat pe tine”; „Mă faci să fiu foarte nefericit”; „Notele pe care le iei sunt o insultă la adresa inteligenței tale“...¹ Prin urmare, nu este surprinzător faptul că a simțit o legătură specială cu singura persoană care, de-a lungul copilăriei și a adolescenței sale, i-a arătat dragoste necondiționată, bona lui, Elizabeth Everest, care a avut grijă de el în primii șapte ani de viață, înainte de a fi dus la primul dintr-o serie de internate unde a primit o educație pe măsura poziției sale sociale. În perioada în care a fost elev la St George's School, la Ascot, unde a rămas de la opt la zece ani, a fost supus unei serii de pedepse fizice severe, ale căror urme teribile au ajuns în atenția domnișoarei Everest. Când Winston se întorcea acasă în perioadele de vacanță, ea era cea care „avea grijă de el și se ocupa de toate nevoile [lui]. Cu ea împărțea toate problemele cu care se confrunta.”²

Multe dintre manifestările de indisciplină și de in-subordonare ale lui Churchill în anii studenției au fost un răspuns la dorința latentă de a primi mai multă atenție din partea părinților săi. Maurice Baring, care a ajuns la St George la scurt timp după plecarea sa, scria în memoriile lui că în acest loc fusese biciuit „pentru că a luat zahăr din cămară și, departe de a se căi, a pus mâna pe

¹ Gilbert, M. 2015. *Winston S. Churchill. Youth: 1874–1900*. New York: RosettaBooks, pp. 130–131.

² Gilbert, M. 2012. *Churchill. The Power of Words*. Boston: Da Capo, p. 2.

pălăria directorului și a făcut-o bucăți”.¹ Tendința de a intra în bucluc și îndrăzneala sa nesăbuită, dublate de un spirit rebel infailibil care îl făcea să recurgă la răspunsuri îndrăznețe l-au făcut să sufere consecințe nu tocmai plăcute. Ceea ce i-a înfuriat cel mai mult pe profesorii săi a fost talentul său unic de a răspunde insolent și ironic.² El mergea până acolo încât „își corecta profesorii când aceștia se abăteau de la înțelesul unui text”, ceea ce, evident, stârnea mai multă animozitate decât uimire. Unul dintre ei, Henry Davidson, îl descria într-o scrisoare către lady Randolph ca fiind „uituc, neglijent, lipsit de punctualitate și dezordonat” și îi cerea atât ei, cât și soțului său să vorbească serios cu fiul lor despre asta.³ Într-o zi, un alt profesor, domnul Mayo, dezgustat de comportamentul elevilor săi, printre care și Churchill, le-a spus cu un dispreț neputincios: „Nu știu ce să mai fac cu voi...”, la care elevul neastâmpărat a răspuns: „Să ne învățați, domnule”.⁴

În eforturile sale de a-și dovedi valoarea în fața părinților săi, tânărul Winston a avut și câteva realizări remarcabile. Folosindu-și memoria proverbială, la vârsta de 14 ani a câștigat un premiu pentru că a recitat, fără greșală, peste 1 000 de versuri dintr-o lucrare care compila poezii faimoase din Roma antică. În ciuda

¹ Gilbert, M. 2000. *Churchill. A Life*. Londra: Pimlico, p. 6.

² Roberts, A. 2019. *Churchill. La biografia*. Barcelona: Crítica, p. 71.

³ Gilbert, M. 2015. *Winston S. Churchill. Youth: 1874–1900*. New York: RosettaBooks, p. 132.

⁴ Nicolson, N. 1966–1968. *Harold Nicolson. Diaries and Letters*, vol. III. Londra: Collins, p. 268.

a ceea ce el însuși a afirmat în mai multe rânduri și a reproșurilor părinților săi, nu era de fapt un elev prost.¹ A dat dovadă de „calități impresionante“ încă din primii ani de studenție. S-a arătat interesat de conținutul unor cursuri, în special de cele de limbă engleză și de istorie militară, care erau în mod evident foarte axate pe realizările de război ale țării sale, într-o perioadă în care Imperiul Britanic cuprindea un sfert din populația lumii. Îl considera pe Napoleon marele său erou, ale cărui isprăvi le-a comentat în mai multe lucrări școlare. Cu o ocazie, a scris un eseu lung în care făcea aluzie la o ipotetică invazie britanică a Rusiei, evident inspirată de campania lui Napoleon în respectiva țară.

Admirația pentru celebrul corsican nu a putut fi separată de dorința sa de putere din prima tinerețe. În 1893, la vârsta de 18 ani, a avut ocazia să viziteze Parlamentul britanic, unde a putut asculta discursurile mai multor personalități politice ale momentului, precum Arthur Balfour și Joseph Chamberlain. A ajuns să-i cunoască personal pe unii dintre aceștia, grație intervenției tatălui său. Politica i s-a părut a fi o activitate demnă de poziția sa și pe măsura dorinței sale de a ajunge pe cele mai înalte culmi ale puterii. Dar trebuia să găsească o modalitate de a se distinge înainte de a avea vreo șansă fezabilă de a duce mai departe moștenirea tatălui său în Camera Comunelor. Această admirație neîmpărtășită l-a determinat să caute în presa vremii discursurile tatălui său, dintre care multe erau adevărate capodopere

¹ Roberts, A. 2019. *Churchill. La biografia*. Barcelona: Crítica, p. 64.

oratorice. Fiul îi era visceral loial. Acesta a fost motivul pentru care a refuzat să accepte faptul că tatăl lui își pierdea mințile când o boală misterioasă a început să îi afecteze tot mai mult raționamentul.

Și-ar fi putut continua studiile universitare, la fel ca mulți dintre predecesorii săi, inclusiv propriul tată, care studiasse dreptul la Oxford. Avea, de asemenea, rezultate academice care, deși nu erau remarcabile, nu l-au împiedicat să susțină examenul de admitere. Cu toate acestea, tatăl său a insistat să se înroleze în armată. Insistase asupra acestui lucru de ani întregi. La un moment dat, Churchill a primit una dintre rarele vizite ale tatălui pe când se afla în camera sa. Tânărul se juca cu o mulțime de soldăței de plumb pe care îi așezase în poziție, iar lordul Randolph, văzând scena, a zâmbit și și-a întrebat fiul dacă ar dori să se înroleze în armată. „Da”, a răspuns el hotărât.¹ Băiatul se gândea că ar fi fost splendid să comande o armată adevărată. Dar entuziasmul aparent al lordului Randolph pentru pregătirea militară a fiului său ascundea un alt motiv. „Ani la rând am crezut că tatăl meu a văzut în mine calitățile așteptate de la un geniu militar. Mai târziu avea să mi se confirme că, de fapt, nu mă credea suficient de inteligent pentru a sta la tribuna parlamentului.”²

După cum avea să arate timpul, faptul că părinții nu i-au acordat atenție nu l-a distrus emoțional pe Churchill. Nici episoadele de abandon deliberat, nu lipsite de o

¹ Gilbert, M. 2015. *Winston S. Churchill. Youth: 1874–1900*. New York: RosettaBooks, p. 140.

² *Ibidem*, p. 140.

anumită cruzime, care i-au insuflat în schimb o dorință nemăsurată de a reuși în viață.

A decis să facă acest lucru urmând o carieră militară.

Soldatul cu condei de oțel

„Dacă aş putea trăi două vieți, aş fi soldat în una și politician în următoarea. Dar, cum nu va fi nici un război în vremea mea, va trebui să fiu politician“, îi mărturisea tânărul Churchill mătușii sale, lady Rodney, vorbind despre viitorul său.¹ Pe cât de multă dreptate avea, pe atât de mult greșea. Deși avea să devină în cele din urmă politician, și nu un politician oarecare, el urma să aibă, de asemenea, ocazia de a fi soldat.

„Sunt destul de surprins de tonul tău exaltat că ai ajuns pe listele de admiși la Sandhurst. Există două modalități de a depăși o încercare: una demnă de merit și cealaltă, cu totul opusă. Din păcate, tu ai ales-o pe cea din urmă și pari destul de mulțumit de reușita ta.“² Așa îi reproșa tatăl său în iunie 1893 că nu reușise să obțină nota necesară pentru a se înrola în infanterie, fiind nevoit să se mulțumească cu o ucenicie mai puțin prestigioasă în cavalerie. Spre consternarea lordului Randolph, aceasta era a treia oară când fiul său susținea examenul.

Încă nu împlinise 20 de ani când a intrat în serviciul reginei Victoria ca soldat la Sandhurst, unde avea să-și

¹ Gilbert, M. 2000. *Churchill, A Life*. Londra: Pimlico, p. 23.

² *Ibidem*, p. 38.